

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОГРАМА ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

для здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 053 «Практична психологія»
освітньо-професійної програми «Практична психологія»

Київ – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
протоколом засідання
Вченої ради психолого-
педагогічного факультету
від 20.12.2023 р. №4

ПРОГРАМА ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійна програма «Практична психологія»
Спеціальність 053 «Практична психологія»

м. Київ, 2023

Програма підсумкової атестації
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр», освітньо-
професійної програми 053 «Практична психологія»

Розробники:

Ольга ПУЧИНА – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Олена БЛАШКОВА – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Програма підсумкової атестації обговорена та схвалена на засіданні кафедри практичної психології,
протокол від 21.11.2023 р. № 4

Кафедра практичної психології, 2023 рік
МДУ, 2023 рік

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	5
2. Перелік програмних питань з дисциплін.....	9
3. Критерії оцінювання відповідей здобувачів вищої освіти.....	24
4. Список літератури.....	27

Пояснювальна записка

Атестаційний екзамен з психології є важливим етапом перевірки та оцінки ступеня підготовки у вузі молодого фахівця та становить особливу комплексну форму контролю, що у найбільш повному і чіткому вигляді характеризує досягнутий освітній рівень здобувача.

Програма атестаційного екзамену побудована у відповідності до вимог обов'язкового мінімуму змісту та рівня підготовки спеціаліста за спеціальністю «Психологія» державних освітніх стандартів вищої освіти в Україні.

Мета: перевірка набутих знань здобувачами вищої освіти з теоретичних основ психології, перевірка рівня засвоєних знань з урахуванням різноманітних форм, засобів, методів і прийомів роботи практичного психолога, перевірка освічених, творчо мислячих спеціалістів, здатних до аналізу та прогнозування психологічних проблем які оволоділи методикою проведення психологічних досліджень, сформованою психологічною культурою та психологічними компетентностями психолога.

Завдання:

- перевірити системність основних теоретичних понять, категорій загальної, вікової, соціальної психології, психології управління, основ психологічного консультування, основ клінічної та патопсихології;
- виявити рівень засвоєння основ загальної, вікової та соціальної психології, стосовно формування особистості практичного психолога;
- виявити рівень оволодіння специфікою психологічних закономірностей поведінки і діяльності особистості та формування професійно важливих рис спеціаліста.

Здобувач вищої освіти має знати:

- вимоги основних державних освітніх документів щодо підвищення ефективності навчально-виховного процесу;
- основні етапи розвитку та становлення психології;
- специфіку предметів загальної, вікової, соціальної психології, психології управління, основ психологічного консультування, основ клінічної та патопсихології
- системи проблем і завдань психології;
- суть та значення основних понять загальної, вікової та соціальної психології та місце етичного кодексу у професійній діяльності психолога;
- своєчасне виявлення труднощів, проблем та умов індивідуального розвитку особистості, корекцію міжособистісних відносин усіх учасників педагогічного процесу, профілактики відхилень в індивідуальному розвитку та поведінці;
- форми та методи професійної підготовки в галузі практичної психології тощо.

Здобувач вищої освіти має вміти:

- визначати предмет і завдання психології;
- застосовувати специфічні методи та прийоми впливу на поведінку людини;

- проводити соціальне та психологічно-педагогічне обстеження всіх учасників навчально-виховного процесу, моніторинг змісту та умов індивідуального розвитку дітей та підлітків, визначати причини, що викликають труднощі у розвитку та навчанні;
- аналізувати психологічні аспекти відхилень у розвитку особистості, виникнення конфліктів та проблем у міжособистісних стосунках, та запобігання створення конфліктних ситуацій у навчально-виховному процесі;
- здійснювати психологічні заходи для усунення відхилень в індивідуальному розвитку та поведінці, подолання різних форм девіантної поведінки, алкоголізму, наркоманії тощо;
- створювати позитивний психологічний мікроклімат в міжособистісних стосунках з дітьми та їх батьками, та міжгрупових взаєминах;
- володіти засобами самоосвіти тощо.

Після складання державного екзамену з психології здобувачі набувають наступні компетентності:

Загальні:

ЗК-1 Здатність застосовувати новітні технології та інновації у професійній діяльності.

ЗК-2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-3 Здатність здійснювати комунікаційну діяльність, застосовувати навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК-4 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-5 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-6 Здатність приймати обґрунтовані фахові рішення, адаптуватися до нестандартних ситуацій професійної діяльності.

ЗК-7 Здатність генерувати нові ідеї (креативність) для розв'язання завдань професійної діяльності та реалізовувати їх.

ЗК-8 Здатність використовувати навички міжособистісної взаємодії, мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК-9 Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

ЗК-10 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства й необхідність його сталого розвитку; спілкуватись державною мовою у професійній діяльності, протидіяти її дискримінації; діяти соціально відповідально та свідомо; цінувати і поважати різноманітність та мультикультурність.

ЗК-11 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Професійні:

СК-1 Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК-2 Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК-3 Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК-4 Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

СК-5 Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій

СК-6 Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження

СК-7 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

СК-8 Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)

СК-9 Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну допомогу відповідно до запиту

СК-10 Здатність дотримуватися норм професійної етики

СК-11 Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

СК-12 Здатність до психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах інклюзії

СК-13 Здатність до соціально-психологічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

СК-14 Здатність до надання психологічної допомоги особистості, що опинилася в складних життєвих обставинах та в ситуації невизначеності

СК-15 Здатність опановувати власні психоемоційні стани, використовувати внутрішній адаптаційний потенціал, усвідомлювати та підсилювати власні індивідуальні ресурси

Відповідь здобувача-випускника на питання екзаменаційного білета є підтвердженням або в тій чи іншій мірі може бути коригуючою у визначенні кінцевої оцінки успішності оволодіння ним фаховими дисциплінами.

Програма екзамену з психології містить шість блоків теоретико-практичних питань з навчальних дисциплін: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Основи психологічного консультування», «Психологія управління», «Основи клінічної та патопсихології».

Перший блок питань охоплює теми з основ нормативного курсу *загальної психології*. Знання змісту цих тем надає змогу здобувачам розкрити загальні питання психології, закономірності психічних процесів, психічної діяльності, емоційно-вольової сфери особистості, її індивідуальні особливості, питання психології особистості та спілкування.

Другий блок питань охоплює теми з *вікової психології*. Знання змісту

цих тем мають допомогти здобувачам розглянути основні теоретичні погляди провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі індивідуального розвитку людської психіки та охарактеризувати закономірності її формування від народження до зрілості.

Третій блок питань охоплює теми з *соціальної психології*. Знання змісту соціальної психології сприяє формуванню та розвитку у здобувачів соціально-психологічного мислення, здатності робити психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії «особистість-суспільство», «особистість-соціальна група», «особистість-особистість» та застосовувати соціально-психологічні знання у практичних сферах своєї діяльності.

Четвертий блок питань *основ психологічного консультування* спрямовано на поглиблення, конкретизацію, систематизацію та презентацію здобувачами набутих знань, вмінь та навичок, а саме: консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу з питань навчання, виховання й розвитку дітей і підлітків, організація педагогічного процесу з різних напрямків індивідуальної роботи в сім'ї, психологічно-педагогічне обстеження всіх учасників навчально-виховного процесу, установлення психологічного діагнозу, визначення причин, що затрудняють розвиток та навчання, систематична робота на виникнення конфліктів та проблем у міжособистісних стосунках, на запобігання створенню конфліктних ситуацій у навчально-виховному процесі тощо.

П'ятий блок охоплює коло питань з *психології управління*. Здобувачі освіти ознайомлюються із теоретичними основами психології управління; оволодівають логікою становлення науки про управління, управлінської думки та соціально-психологічних технологій управління; у майбутніх фахівців формується стійка мотивація до підвищення соціально-психологічної компетентності у сфері міжособистісного спілкування, вміння з позиції психології управління підходити до вирішення професійних задач, здійснювати аналіз організаційних подій, фактів, явищ та вчинків людей в процесі професійної / командної взаємодії, враховуючи сутність та закономірності внутрішньо групової динаміки; опанування здобувачами вищої освіти прикладних принципів та засад психологічного супроводу управлінської діяльності.

Шостий блок *основи клінічної та патопсихології* – стосується проблем дослідження системи знань щодо структури нервово-психічних і соматичних порушень, що спирається на усвідомлення теоретико-методологічних засад їх виникнення й хворобливого розвитку; формування професійних уявлень щодо закономірностей порушення й розпаду психічної діяльності індивіда в співставленні з нормою; створення уявлень щодо специфіки психологічної корекції, компенсації та профілактики виникнення нервово-психічних та соматичних розладів в структурі медико-психологічної допомоги; розвиток професійних вмінь щодо використання науково обґрунтованих методів відновлення порушень психічних функцій шляхом використання раціональних прийомів компенсації та корекції дефекту.

Питання I блоку програми (загальної психології):

1. Основні функції психіки. Особливості психічного відображення. Еволюційні етапи розвитку психіки.
2. Структура психіки людини. Психіка і мозок: специфіка функціонального взаємозв'язку.
3. Основні напрямки психологічної науки і практики. Методи психологічного дослідження.
4. Розвиток мислення у персоногенезі. Операцій мисленнєвого процесу. Якості мислення та структура інтелекту.
5. Мотиваційна сфера особистості. Психологічна характеристика мотивів.
6. Визначення категорії особистості в психологічній науці. Структура особистості. Теорії особистості у вітчизняній та зарубіжній психології.
7. Пам'ять як пізнавальний психічний процес. Базові теорії пам'яті у вітчизняній та зарубіжній психології.
8. Функції мови. Види мовленнєвої діяльності та їх особливості. Специфіка взаємозв'язку мови та мислення індивіда.
9. Психічні характеристики вольової діяльності. Структура вольового акту. Довільні дії та їх особливості.
10. Психоаналітична концепція структури психіки індивіда. Характеристика підсвідомості (згідно теорій З.Фрейда, К. Юнга).
11. Психологічні особливості сприймання. Моделі сприйняття інформації.
12. Свідомість як вища форма розвитку психіки. Особливості визначення категорії «свідомість» у сучасній психології.
13. Спілкування в структурі життєдіяльності людини. Структура та функції комунікативної діяльності.
14. Структура діяльності та її основні характеристики.
15. Структура здібностей особистості. Індивідуальні відмінності здібностей.
16. Структура Я-концепції особистості. Характеристика самооцінки, рівня домагань, самоповаги, самовідношення.
17. Темперамент як динамічна характеристика нервової системи індивіда. Психофізіологічні теорії темпераменту.
18. Теоретико-методологічні засади базових напрямів в психології: біхевіоризму, гештальтпсихології, психоаналізу, гуманістичної психології, когнітивної психології, психології діяльності.
19. Види емоційних процесів та станів. Теорії емоцій.
20. Характер: поняття, теорії, типологія
21. Зробіть добірку методик діагностики властивостей пізнавальних психічних процесів особистості
22. Методи діагностики властивостей темпераменту особистості
23. Визначте методики дослідження акцентуації характеру особистості

Предмет та завдання загальної психології. Напрямки розвитку сучасної загальної психології. Взаємовідношення загальної психології з іншими науками. Етимологія слова «психологія». Механізми психіки людини. Психічне відображення. Проектування. Опредметнення. Техніка і свідомість. Єдність і розбіжності психічних процесів, властивостей і станів. Психологія в системі наук. Міждисциплінарні зв'язки та характеристика основних галузей психології.

Суспільні та наукові передумови виділення загальної психології в самостійну науку. Експериментальний етап у розвитку загальної психології. Формування психологічних знань у Стародавньому світі. Трактати «Про душу», «Про виникнення тварин» давньогрецького філософа Аристотеля. Соціально-економічні перетворення і розвиток природних наук в XVII ст. Вчення про асоціацію як закономірний зв'язок психічних явищ (Р. Декарт, Т. Гоббс), про афекти (Б. Спіноза), про апперцепцію і несвідоме (Г.В. Лейбніц), про походження знання з індивідуального чуттєвого досвіду (Дж. Локк).

Викладання психології в братських школах України та у Києво-Могилянській академії. Внесок у розвиток психології Г. Сковороди. Ідеї Г. Сковороди «Серце джерело життя людини». Погляди П. Юркевича. Праці про детермінізм у психології професора Київського університету О. Новицького та професора Харківського університету Ф. Зеленогорського. Вчення про ноосферу В. Вернадського.

Експериментальні дослідження з загальної психології: чуттєве пізнання, увага, пам'ять (П. Зінченко, Г. Серета, С. Бочарова); мислення та мовлення (Г. Костюк, О. Раєвський, Б. Бех, І. Синиця, Л. Проколієнко, Б. Іллю, Н. Чепелєва); сприймання (Д. Елькін, Т. Козіна); уявлення, почуття, воля (В. Котило, О. Авраменко Л. Балацька, О. Кульчицька), психологія особистості (Л. Марісова, М. Рейнвальд), розвиток і навчання школяра (С. Максименко, В. Демиденко, Ю. Швалб та ін.); удосконалення виховного процесу (М. Боришевський та ін.).

Основні напрямки біхевіоризму – Дж.Б. Уотсон і Е. Торндайк. Напрямок в американській психології, який виник в 30-ті роки XX ст.

Генетична психологія. Дослідження Г.С. Костюка та ідеї загальної генетичної психології С.Д. Максименко.

Вивчення психіки з точки зору цілісних структур гештальтів, німецьких психологів (Вертгеймер, Келлер, Коффка, К. Левін). Вивчення структури свідомості. Психоаналітичний напрям З. Фрейда у психології.

Гуманістичний напрямок психології А. Маслоу. Теорія психічної установки Д.М. Узнадзе.

Методологічні основи соціально-психологічного дослідження. Основні вимоги до методів психології. Проблема співвідношення теоретичних та емпіричних підходів. Специфіка експерименту в психології. Основні типи експерименту. Лабораторний та природний психологічний експеримент. Експериментально-генетичний метод. Застосування експериментально-генетичного методу психологічного дослідження. Специфіка методів

психології: опитування, узагальнення незалежних характеристик, самооцінювання.

Характеристика психологічних тестів. Кількісний і якісний аналіз психічних факторів.

Формування і розвиток психічного відображення світу у тварин. Характеристика стадії елементарної та перцептивної психіки тварин.

Дослідження Е. Торндайка та Б. Скіннера про основні наслідки поведінки. Інтелектуальна поведінка тварин. Розвиток психіки у філогенезі.

Характеристика нижчого та вищого рівня свідомості. Стан фізичного і розумового відпочинку. Зв'язок сновидінь зі станом здоров'я особи. Види снів. Передумови виникнення свідомості. Історичний розвиток людської свідомості.

Загальна характеристика відчуттів. Якість відчуттів. Дослідження Г. Фехнера порога чутливості. Характеристика класифікації відчуттів. Вчення про вищу нервову діяльність, про науково-природничі підвалини відчуттів.

Характеристика різновидів відчуттів. Психічний процес відображення людиною предметів і явищ у цілому. Принципи організації сприймання. Характеристика законів сприймання. Внесок гештальтпсихологів у вивчення сприймань. Вплив апперцепції та мотивації на сприймання. Характеристика видів сприймань.

Природа мислення. Мислення і мозок. Розумові дії і розумові операції. Індивідуальні особливості мислення. Характеристика різновидів мислення. Форми мислення. Процес розуміння. Процес розв'язання завдань. Розв'язання завдання може перетворюватися на творчий процес вищої нервової діяльності. Вчення про утворення тимчасових нервових зв'язків. Характеристика різновидів пам'яті. Пам'ять і мозок. Дослідження Б. Міллера, С. Коркіна, Г. Тойбер.

Запам'ятовування та його різновиди. Відтворення та його різновиди. Забування та його причини. Індивідуальні особливості пам'яті.

Характеристика уваги. Вчення Гербарна, В. Вундта, Е. Тітченера про внутрішню суб'єктивну сторону уваги. Ідеї про орієнтувально-рефлекторну діяльність організму. Фізіологічні основи уваги. Різновиди і форми уваги. Характеристика властивостей уваги.

Природа уяви. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю. Уява і органічні процеси. Процес створення образів уяви. Характеристика різновидів уяви. Прийоми творчої уяви. Мрія як особливий вид творчої уяви. Уява й особистість.

Поняття про мову та мовлення. Мозок і мовлення. Функції мовлення. Фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності. Характеристика різновидів мовлення. Психоаналітичне тлумачення мовлення (Дж. Лакан, Ж.Делез, Ю. Кристева та ін.) Індивідуальні особливості мовлення.

Теорії емоцій. Емоції тварин та людини. Прості та складні емоції. Вираження емоцій. Роль невербальних емоцій. Емоції і мозок. Емоції і стать. Характеристика почуттів. Фізіологічні основи емоцій і почуттів. Вияв емоцій

і почуттів. Види почуттів. Емоційні стани. Особливості емоцій. Характеристика вищих почуттів.

Характеристика волі. Детерміністичне розуміння волі. Довільні дії та їх особливості. Фізіологічні основи волі. Мимовільні дії. Аналіз складної вольової діяльності. Головні якості волі. Слабка воля, причини цього і шлях подолання.

Поняття про особистість та її структуру. Індивідуальність. Біологічна підструктура. Активність особистості та її джерела. Розвиток і виховання особистості. Біогенетична концепція розвитку. Соціогенетична концепція розвитку. Теорія особистості К.Г Юнга.

Порівняльна характеристика основних теорій особистості. Мотиваційні регулятори життєвого шляху людини.

Характеристика діяльності. Дослідження феномена діяльності. Активність. Дія. Рух. Фізичні та інтелектуальні дії.

Характеристика знань, умінь, навичок та звичок. Різновиди діяльності. Мета і мотиви діяльності. Структура діяльності. Способи діяльності, процес їх опанування. Перенесення та інтерференція дій.

Поняття про здібності. Фактори розвитку здібної особистості. Структура здібностей. Відмінності в здібностях та їхня природа. Характеристика рівнів здібностей.

Характеристика характеру. Характер і воля. Вольові риси характеру. Структура характеру. Головні риси типового характеру. Природа характеру. Формування характеру. Тип характеру. Акцентуації характеру, характеристика акцентуацій характеру. Особливості характеру українця. Характер і виховання.

Поняття про темперамент. Типи вищої нервової діяльності. Вчення про темперамент Гіпократів. Сила нервових процесів. Рухливість нервових процесів. Врівноваженість нервових процесів. Гуморальна теорія І. Канта про темперамент. Погляди Е. Кречмера на залежність психічної будови особистості від будови (конституції) тіла. Характеристика типів темпераменту. Головні властивості темпераменту. Фізіологічні основи темпераменту. Вплив темпераменту на діяльність людини.

Поняття мотиву та мотивації. Диспозиційні та ситуаційні детермінанти поведінки. Поняття про мотивацію як свідомого та підсвідомого процесу. Психологічні теорії мотивації (Томлена, Хала). Види мотивів. Психологічні особливості зовнішньої та внутрішньої мотивації. Ієрархічна модель класифікації потреб А. Маслоу. Теорія потреб К. Гольдштейна. Психоаналітична теорія мотивації та психологічного захисту особистості.

Поняття про спілкування. Вербальна комунікація. Невербальна комунікація. Зовнішній вигляд. Характеристика функцій спілкування. Види спілкування. Засоби спілкування.

Питання II блоку програми (вікової психології):

1. Психологічний вік як одиниця аналізу психічного розвитку, структура та динаміка віку, стабільні і критичні періоди. Акселерація і ретардація.

2. Стадії психосексуального розвитку за З. Фрейдом (Значення дитячих переживань у розвитку особистості, стадії психосексуального розвитку особистості, проблеми характеру, особливості фіксацій на різних вікових етапах).

3. Епігенетична концепція розвитку особистості Е. Еріксона.

4. Теорія Ж.Піаже про розвиток дитячого інтелекту. Особливості розвитку дитячого мислення (за Ж.Піаже): егоцентризм, синкретизм, реалізм, анімізм, артифікалізм. Дискусія Л.С. Виготського і Ж. Піаже з проблеми егоцентрованого мовлення.

5. Періодизація психічного розвитку за Д.Б. Ельконіним

6. Закономірності й особливості пренатального розвитку. Готовність батьків до переходу у стосунках від діади до тріади. Період адаптації дитини та батьків (імпринтинг, бондінг, холдінг).

7. Своєрідність періоду новонародженості. Закономірності розвитку новонародженої дитини. «Комплекс пожвавлення».

8. Спілкування з дорослими як провідна діяльність немовляти. Головні новоутворення першого року життя.

9. Раннє дитинство. Основні досягнення раннього дитинства. Криза трьох років: симптоми та подолання

10. Гра як провідний вид діяльності дошкільника. Розвиток особистості дитини. Криза 7 років. Основні новоутворення дошкільного віку.

11. Психологічна готовність до навчання у школі.

12. Загальна психологічна характеристика ситуації розвитку молодшого школяра. Формування особистості дитини в молодшому шкільному віці.

13. Навчальна діяльність, її структура та динаміка в молодшому шкільному віці

14. Психологічна характеристика розвитку в підлітковому віці (розвиток пізнавальної сфери, інтимно-особистісне спілкування як провідний вид діяльності в підлітковому віці). «Почуття дорослості» та його прояви у підлітковому віці.

15. Рівень розвитку психічних функцій в старшому шкільному віці. Формування особистості в період ранньої юності. Стадії ранньої та пізньої юності: порівняльна характеристика.

16. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність юнацького віку.

17. Молодість. Загальні закономірності розвитку. Мотиви навчальної діяльності здобувачів. Динаміка розвитку навчальної і професійної мотивації.

18. Нормативні кризи дорослості та розвиток особистості.

19. Динаміка розвитку психічних функцій у дорослої людини. Кризи дорослості.

20. Старість як психологічне явище. Когнітивні та особистісні особливості людей похилого та старого віку.

Загальна характеристика віку. Теоретичні концепції вікової психології. Методи вікової психології. Стадіальність процесу розвитку. Періодизація

дитячого розвитку Д.В. Ельконіна. Теорія культурно-історичного розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського. Вікові відмінності між індивідами у старовинних суспільствах. Проблеми вікового розвитку в зарубіжній психології. Теорія Ст. Холла. Родоначальники „конституційної психології” (Е. Кречмер, Е. Йенш) про типологію особистості на основі біологічних факторів. Біогенетична теорія А. Гезелла. Персоналітичні теорії (Е. Шпангер, Ш. Бюлер). Теоретична модель Ж. Піаже про розвиток когнітивних процесів. Епігенетична концепція розвитку особистості Е. Еріксона. Фактори розвитку людини. Вітчизняна психологія про віковий розвиток людини. Соціальна ситуація розвитку.

Розвиток і формування людської психіки. Особливості психологічного розвитку. Кількісні та якісні зміни людської психіки. Вироблення загальних психічних властивостей особистості. Переходи від нижчих до вищих форм життя. Закономірності психічного розвитку. Рушійні сили розвитку психіки. Природне і соціальне у психічному розвитку. Зовнішні та внутрішні умови розвитку. Внутрішні суперечності-рушійні сили розвитку психіки. Провідна діяльність за О.М. Леонтьєвим. навчання, виховання та розвиток психіки. Вікова періодизація психічного розвитку. Критерії вікових періодів розвитку.

Особливості психічного розвитку немовляти. Фази новонародженості. Анатомо-фізіологічні можливості немовля. Безумовні рефлекси. Захисні та орієнтувальні рефлекси. Потреби немовля. «Комплекс поживлення». Спілкування з дорослими. Емоційна зацікавленість немовля. Новоутворення періоду новонародженості.

Початковий розвиток особистості на етапі раннього дитинства. Анатомічне формування та функціональний розвиток. Соціальна ситуація розвитку. Предметні дії. Мовлення дитини. Активна мова дитини. Передумови розумового розвитку. Оволодіння дитиною новими видами дій, сприйняття та операції мислення. Розвиток уваги та пам'яті. Емоційно-вольова сфера дитини раннього віку. Криза трьохрічного віку. Формування власного «Я».

Психологічні особливості розвитку особистості дитини дошкільного віку. Соціальна ситуація розвитку дитини. Анатомо-фізіологічний розвиток дитини дошкільного віку. Внутрішня позиція дошкільника. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Трудова діяльність. Особливості учіння. Сенсорний розвиток. інтелектуальний розвиток. Роль мовлення дитини дошкільного віку в функціонуванні мислення. Формування довільної уваги. Спілкування з оточуючим світом. Концепція розвитку моральної свідомості Л. Колберга. Розвиток емоцій в дошкільному віці. Розвиток самосвідомості. Сутність психологічної готовності дитини до шкільного навчання. Мотиваційна готовність. Інтелектуальна готовність. Основні психологічні особливості дітей шестирічного віку.

Психологічні особливості молодшого школяра. Загальна психологічна характеристика ситуації розвитку молодшого школяра. Анатомо-фізіологічне дозрівання організму. Основні новоутворення психіки. Соціальні позиції особистості-молодшого школяра.

Навчальна діяльність молодших школярів. Особливості навчальної діяльності молодших школярів. Структура навчальної діяльності. Мотивація навчальної діяльності школярів. Навчальні дії. Формування навчальної діяльності. Розвиток пізнавальних психічних процесів. Сприйняття. Увага. Мислення. Розвиток понятійного та науково-теоретичного мислення. Мовлення. Пам'ять, розвиток довільного запам'ятовування. Уява. Формування творчої уяви. Формування особистості в молодшому шкільному віці. Розвиток емоційно-вольової сфери. Характерологічні особливості. Самооцінка. Особливості взаємин молодшого школяра зі значущими дорослими та однолітками. Роль навчальної та трудової діяльності у психічному розвитку молодшого школяра.

Психологічні особливості підліткового віку. Загальна характеристика ситуації та особливостей розвитку підлітків. Соціальна ситуація розвитку підлітка. Криза 13 років. Психологічні новоутворення підлітків. Стосунки з однолітками та дорослими. Спілкування з товаришами. Взаємини з дорослими. Розвиток пізнавальних процесів. Увага. Відчуття та сприйняття. Пам'ять. Мислення. Уява. Мовлення. Навчальна діяльність підлітка. Формування особистості підлітка. Особливості перебудови взаємостосунків з однолітками та дорослими.

Психологічні особливості юнацтва. Загальна характеристика ранньої юності. Соціальна ситуація розвитку. Взаємостосунки з однолітками та дорослими. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток. Сприйняття. Увага. Пам'ять. Мислення. Мовлення. Уява. Формування особистості в період ранньої юності. Емоційно-вольова сфера. Розвиток самосвідомості. Специфіка пізнавальних процесів у юнаків та дівчат. Особливості самосвідомості у старшому шкільному віці. Загальна характеристика пізньої юності. Особливості стосунків юнаків та дівчат з однолітками та дорослими.

Психологія людей зрілого віку. Характеристика раннього зрілого віку. Вікові життєві кризи періоду зрілості. Характеристика особливостей стосунків чоловіків та жінок.

Питання III блоку програми (соціальної психології):

1. Взаємодія як базовий соціально-психологічний феномен. Критерії оцінки ефективності соціальної взаємодії.
2. Загальна характеристика навчальної діяльності. Структура навчальної діяльності.
3. Індивідуальна здібність дитини до навчання: види, рівні, етапи, прояви.
4. Лідерство як соціальний феномен. Теорії походження лідерства.
5. Механізми процесу соціалізації індивіда, її джерела та чинники.
6. Основні види девіантної поведінки в підлітковому віці. Профілактика девіацій у підлітків.
7. Основні характеристики малої соціальної групи. Поняття групової динаміки.
8. Особливості співвідношення базових соціально-психологічних явищ в соціальній психології.

9. Поняття соціально-психологічного клімату, його структура та рівні.
10. Проблема співвідношення навчання і розвитку особистості. Концепція зони найближчого розвитку (Л.С. Виготський).
11. Психологічні механізми функціонування соціальної перцепції.
12. Основні причини появи «важкої» дитини. Основні напрями роботи з важкими підлітками
13. Стресогенні фактори педагогічної професії. Розвиток професійних стереотипів.
14. Концепція морального розвитку Л. Колберга.
15. Спілкування як базовий соціально-психологічний феномен.
16. Теорія поетапного формування розумових дій (П.Я. Гальперін).
17. Формування і розвиток мотивів навчальної діяльності. Динаміка розвитку навчальної мотивації.
18. Характеристика батьківсько-дитячих взаємовідносин. Стилі сімейного виховання.
19. Характеристики особистості як члена соціальної групи.
20. Психологічні вимоги до особистості педагога. «Синдром емоційного вигорання». Вивчена безпорадність. Професійний маргіналізм
21. Метод соціометрії Дж.Морено: цілі та завдання, процедура проведення, обробка та тлумачення результатів
22. Систематизація методик, які спрямовані на вивчення міжособистісних відносин

Дослідження спілкування в різних системах наукового знання: у філософському, соціологічному, загальнопсихологічному, соціально-психологічному аспектах. Специфіка соціально-психологічного підходу до вивчення спілкування. Значення спілкування для розвитку індивіда і суспільства. Зв'язок спілкування і діяльності. Психологічна природа та функції спілкування. Зміст, форми та механізми спілкування. Основні сторони процесу спілкування: комунікативна, інтерактивна, перцептивна. Спілкування і міжособистісні стосунки.

Спілкування як обмін інформацією. Основні види невербальної комунікації. Оптико-кінетична система знаків (жести, міміка, пантоміміка) та її роль у комунікативному процесі. Візуальний контакт і його значення в комунікативному процесі.

Масова комунікація як соціально-психологічний феномен. Спілкування як обмін діями. Проблема взаємодії (інтеракції) людей у соціальній психології. Поняття «соціальна перцепція». Специфіка аналізу перцептивних процесів у соціальній психології. Місце міжособистісного сприймання в системі соціально-перцептивних процесів.

Основні напрями експериментальних досліджень міжособистісного сприймання. Механізми міжособистісного сприймання (ідентифікація, рефлексія та ін.) роль емпатії у цих процесах. Ефекти міжособистісного сприймання: «ореолу», «первинності», «новизни». Роль настанови у соціально-перцептивній дії.

Емоційна сторона міжособистісного сприймання – явище міжособистісної атракції. Загальні особливості розуміння людини людиною. Вплив темпераменту на стиль спілкування людини. Специфічні проблеми міжособистісного сприймання і розуміння в групах та колективах різного рівня. Особливості міжособистісного сприймання, оцінювання, розуміння в системах масової комунікації.

Соціально-психологічні функції засобів і методів впливу в процесі спілкування і спільної діяльності людей.

Загальні механізми соціально-психологічного впливу. Історичні традиції соціальної психології у вивченні зараження, навіювання, наслідування.

Зараження як засіб групового впливу. Основа зараження- несвідома схильність індивіда до певних психічних станів. Феномен зараження в сучасних суспільствах.

Навіювання або сугестія як цілеспрямований неаргументований вплив на основі некритичного сприймання інформації. Понятійний апарат для опису соціальної сугестії. Феномен контрсугестії. Умови ефективності навіювання. Навіювання і переконування. Наслідування. Соціально-психологічні механізми пропаганди та переконуючого впливу.

Аналіз досліджень проблеми групи в соціальній психології. Основні характеристики групи. Позиція, статус, роль особистості в групі. Групові норми та цінності. Спільноти і групи. Класифікація груп, що вивчаються соціальною психологією.

Проблематика психології великих груп. Класифікація великих груп. Тимчасові, неорганізовані групи - натовп, аудиторія, публіка та ін. Поняття «масова поведінка». Стійкі соціальні групи (соціальні прошарки, нації, профгрупи). Структура великих соціальних груп.

Поняття «мала група». Класифікація малих груп. Структура малої групи. Структурні і динамічні аспекти малих груп.

Феномен групового тиску. Різна інтерпретація понять "конформізм", «конформність», «конформна поведінка».

Групова згуртованість. Соціометричні індекси групової згуртованості.

Лідерство і керівництво в малих групах. Визначення поняття «лідер» у соціальній психології. Теоретичні підходи до вивчення лідерства в історії соціальної психології та в сучасній соціальній психології на Заході. Теорія рис лідерства та її зв'язок з харизматичною концепцією. Ситуаційна теорія лідерства та її критика Ж. Піаже.

Експериментальне дослідження стилю лідерства в школі групової динаміки К. Левіна. Вплив стилю лідерства на згуртованість групи.

Особливості психологічної характеристики керівника. Структура рис керівника. Професійна підготовка керівника. Керівник і його стосунки з людьми. Психологічні проблеми стилю керівника. Види стилів. Нові методи управління.

Поняття «соціально-психологічного клімату», його структура. Фактори формування соціально-психологічного клімату. Шляхи регулювання соціально-психологічного клімату

Поняття конфлікту. Складові конфлікту: проблема, конфліктна ситуація, інцидент, учасники. Підходи до аналізу конфліктних ситуацій: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Типи конфліктів: конструктивні та деструктивні. Уявне та реальне розв'язання конфлікту.

Способи реагування на конфлікт (за Томасом): ухилення, згладжування, примус, компроміс, розв'язання. Алгоритми розв'язання конфлікту.

Статус особистості як показник становища у групі. Поняття статусу (Т. Шибутані, С.Н. Тимашов, Г. Хоуменс, В.Б. Ольшанський). Авторитет та престиж як складові статусу. Різновиди авторитету: моральний, функціональний, формальний.

Позиція як інтегральна система вибіркового відношення особистості. Поняття «позиція особистості». Головні підходи до трактування позиції.

Установка як центральний елемент позиції. Поняття «соціальна установка». Функції установки: випереджальна та регулятивна. Дослідження Р. Лап'єра: взаємозв'язок між атитюдами та реальною поведінкою. Типи ситуацій: знеособлена, частково особистий контакт, безпосередня взаємодія. Типи атитюдів: «до об'єкта» і «до ситуації». Дослідження атитюда Р.Д. Майнерда, Л. Доба та М. Фішбайна. Установчо-позиційний (диспозиційний) підхід до структури особистості (В.О. Ядов).

Роль як реалізація статусу і позиції особистості. Підходи до трактування поняття «роль». Зразок ролі. Модель ролі. Рольова поведінка.

Питання IV блоку програми

(основи психологічного консультування):

1. Актуальні проблеми психологічного консультування.
2. Діагностика несвідомого у вербальній та невербальній формах поведінки суб'єкта у процесі психологічного консультування.
3. Корекція емоційної сфери особистості у процесі психологічного консультування.
4. Психологічна допомога засобами мистецтва (арттерапія, танцювальна терапія, казкотерапія, інш.) у процесі психологічного консультування.
5. Корекція сімейних стосунків у процесі психологічного консультування.
6. Психологічне консультування у випадку депресивного стану у клієнта.
7. Вимоги до особистості психолога-консультанта у світовій практиці.
8. Місце психопрофілактичної роботи у процесі психологічного консультування.
9. Психологічне консультування жертв насильства та осіб, схильних до насилля.

10. Особливості психологічного консультування клієнта, що перебуває у кризовому стані.

11. Психологічне консультування батьків, що мають дітей з вадами розвитку.

12. Особливості психологічного консультування при порушенні стосунків між батьками та дітьми.

13. Вплив психічного захисту психолога-консультанта на процес надання психологічної допомоги клієнту.

14. Перенесення та контрперенесення у психологічному консультуванні.

15. Робота з опорами клієнта в процесі психологічного консультування.

16. Можливості застосування елементів АСПН у процесі індивідуального психологічного консультування.

17. Застосування рольових ігор та психодрами у психологічному консультуванні.

18. Застосування комплексу тематичних психомалюнків у психологічному консультуванні.

19. Застосування невербальних вправ у психологічному консультуванні.

20. Особливості психологічного консультування сім'ї, що переживає розлучення.

Вступ до психологічного консультування. Предмет і завдання психологічного консультування. Психологічна допомога як змістовна основа психологічного консультування. Місце психологічного консультування у системі психологічної допомоги. Основні завдання психологічного консультування. Основні принципи психологічного консультування.

Основні теоретичні напрями психологічного консультування. Характеристика можливих підходів до практики психологічного консультування, що склалися в даний час в психології. Еклектичний підхід з точки зору технології консультування; гештальт-терапія; поведінкова терапія; роджеріанство; екзистенційна психологія; транзактний аналіз; Адлеровська психотерапія; раціонально-емотивна терапія; психоаналіз. Моделі психологічного консультування.

Особистісна та професійна готовність психолога до психологічного консультування. Роль і місце консультанта у консультуванні. Вимоги до особистості консультанта – модель ефективного консультанта. Психограма та професіограма консультанта. Система цінностей консультанта. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. Професійна підготовка консультанта. Етичні особливості поведінки психолога під час консультування.

Основні методи роботи в психологічному консультуванні. Реконструктивно-особистісна психотерапія: усвідомлення мотивів своєї поведінки; усвідомлення неконструктивного характеру своїх відносин; усвідомлення міри своєї участі і відповідальності у виникненні конфліктних

та психотравмуючих ситуацій. Усвідомлення глибинних причин своїх переживань і способів реагування. Навчання розумінню та вербалізації своїх почуттів. Навчання саморегуляції. Арт-терапевтичні методи: їх можливості та обмеження.

Організаційні аспекти роботи психолога-консультанта. Організація робочого міста та умови проведення консультації. Нормативні документи, що регулюють роботу психолога-консультанта. Перепони та бар'єри в роботі психолога – консультанта. Професійна позиція консультанта.

Технологія консультативної взаємодії. Структура процесу консультування. Структурування простору та часу в психологічному консультуванні. Основні етапи психологічного консультування: підготовка; перша зустріч; ознайомлення із проблемою; входження у ситуацію психологічної допомоги: психологічне обстеження (діагностування) особистості, групи чи організації; планування дій (розробка стратегій консультативної допомоги); реалізація психологічної допомоги; завершення консультативної допомоги.

Характеристика діалогу психолога-консультанта і клієнта. Гострі питання, що торкаються больові точки. Мовчання, пауза – збільшує емоційний контакт, поглиблює переживання. Консультативна бесіда як основний метод роботи психолога-консультанта. Структура бесіди: початок; розпитування клієнта; психокорекційна дія; завершення. Вимоги до діалогу з клієнтом: обмеження ролі консультанта у діалозі; наближення стилю мовлення консультанта до стилю мовлення клієнта; обмеженість та точність висловлювань консультанта. Вербальний та невербальний контакти з клієнтом.

Основні техніки та технології психологічного консультування. Техніки встановлення та підтримки психотерапевтичного контакту, техніки впливу, трансформаційні техніки. Емпатія. Рефлексивне слухання. Техніки встановлення і підтримки психотерапевтичного контакту – рапорт, створення атмосфери взаємної довіри. Техніка відображення почуттів. Техніка відображення змісту – перефразування та узагальнення.

Типи клієнтів та особливості співвідношень психолог – клієнт. Типи клієнтів за характером запиту. Типологізація клієнтів за особливостями сприйняття психічних явищ; за способом роботи зі своїми проблемами;

Терапевтичний клімат під час психологічного консультування. Консультативний контакт. Терапевтичний клімат. Фізичні компоненти терапевтичного клімату. Емоційні компоненти терапевтичного клімату. Особливості підтримання терапевтичного клімату. Перенос та контр-перенос у консультуванні.

Аналіз глибинно-психологічних передумов виникнення проблем клієнтів. Діагностика несвідомого у вербальній та невербальній формах поведінки суб'єкта у процесі психологічного консультування. Корекція особистості у процесі психологічного консультування. Можливості застосування психомалюнку та проєктивних методів, рольової гри і психодрами невербальних вправ у процесі психологічного консультування.

Корекційна складова і особистісні зміни в консультативному процесі. Збіжності та відмінності корекції та психотерапії. Особистісна готовність клієнта до змін. Ефективність діяльності фахівця в консультативному процесі. Проектування та побудова життєвих перспектив як дієва складова змін.

Специфіка сімейного та групового консультування. Основні завдання психологічного консультування з проблем сім'ї і шлюбу. Типові проблеми шлюбу та сім'ї, що вимагають психологічного консультування: хвороба одного із членів сім'ї, конфлікти у сім'ї або сім'ї із соціальним оточенням, кризові періоди у житті сім'ї та інше. Психологічний аналіз труднощів, що виникають у сім'ї. Соціально-економічні умови способу життя та проблеми, що виникають у сім'ї. Характеристика основних етапів сімейної консультації: розігрів, зняття перешкод, заключення контракту, прояснення ситуації.

Керувально-організаційне консультування. Сутність консультування в сфері управління. Процес кадрового консультування та його етапи. Психологічне консультування з проблем формування (чи оптимізації) сприятливого соціально-психологічного клімату в організації: методи діагностування соціально-психологічного клімату (СПК), психологічне обстеження персоналу та керівника організації. Звіти про психологічне обстеження в організації. Надання психологічної допомоги менеджеру з метою підвищення його психологічної компетентності; згуртування колективу; забезпечення ціннісно-орієнтаційної єдності (ЦОЕ). Психологічне консультування з проблем попередження та вирішення конфліктів. Діагностування стилів поведінки індивідів у конфліктних ситуаціях. Соціально-психологічний аналіз конфліктів, формулювання рекомендацій, посередництво у конфліктах. Консультування менеджерів з проблем оптимізації стилю керівництва та вдосконалення особистості керівника.

Психологічне консультування при особливих проблемах клієнта. Травми, які можуть викликати стан гострого горя. Смерть одного з батьків або обох (особливо гостро переживаються раптова чи насильницька смерть, суїциди). Аварії або катастрофи. Розлучення. Сексуальне насильство, аб'юзи.

Психологічна експертиза супервізії. Основні проблеми, що вимагають психологічної експертизи. Види психологічної експертизи. Мета психологічної експертизи. Принципи психологічної експертизи. Етапи психологічної експертизи. Розробка змісту експертного висновку. Вимоги до експертного висновку. Психологічні вимоги до експерта-консультанта. гуманістична спрямованість особистості експерта-психолога та психологічної експертизи. Індивідуальна та групова супервізія. Потреба в супервізії практикуючого консультанта.

Питання V блоку програми (психологія управління)

1. Методологічні підходи щодо визначення сутності феномену управління.
2. Психологічні закони і теорії управління.

3. Класичні моделі управління. Моделі та методи управління персоналом
4. Поняття управлінської діяльності. Продукт управлінської діяльності
5. Психологічні особливості та зміст діяльності керівників. Типологія керівників і управлінських ролей
6. Основні підходи щодо визначення професійно значущих якостей керівника. Теорія особистісних рис керівника.
7. Специфіка феномену лідерства. Основні теорії лідерства
8. Поняття управлінського рішення як базового продукту управлінської діяльності. Технології прийняття управлінських рішень
9. Групова динаміка та рівні проблем управління. Стадії розвитку групи та управління групою динамікою.
10. Об'єктивні і суб'єктивні чинники вибору стилю керівництва.
11. Основні функції управлінського спілкування. Основні комунікативні бар'єри в спілкуванні.
12. Причини небажання керівників делегувати повноваження.
13. Причини небажання підлеглими отримувати додаткові повноваження і відповідальність (за В Ньюменом).
14. Управління соціально-психологічним кліматом в колективі і організації.
15. Управління конфліктними ситуаціями в умовах спільної діяльності. Стратегії управління конфліктами Томаса-Кілмена.
16. Назвіть та охарактеризуйте методики, спрямовані на визначення професійно значущих якостей керівника
17. 2. Здійсніть огляд наявних психологічних інструментів діагностики соціально-психологічних процесів в групі та технік групової роботи

Теоретичні основи психології управління. Методологічні підходи щодо визначення сутності феномену управління. Психологічні закони і теорії управління. Класичні моделі управління. Функції управління

Психологія управління груповими явищами і процесами в діяльності керівника. Психологічні аспекти управління груповими явищами, процесами, феноменами. Психологія індивідуального стилю управління. Психологічні особливості та зміст діяльності керівників. Типологія керівників і управлінських ролей. Специфіка феномену лідерства. Оцінка і підготовка управлінських кадрів

Структура управлінських дій в управлінській діяльності. Стратегії і тактики вирішення управлінських завдань. Технології прийняття управлінського рішення. Психологічні аспекти взаємодії та управлінського впливу. Ділове спілкування в структурі організаційної діяльності. Роль керівника у вирішенні організаційних конфліктів

Питання VI блоку програми (основи клінічної та патопсихології психології):

1. Анкета скринінгу апное уві сні.
2. Безсоння як прояв патопсихологічного стану.
3. Візуально-аналогова шкала (VAS).
4. Когнітивні порушення при больовому синдромі.

5. Колумбійська шкала тяжкості суїцидальних намірів (C-SSRS).
6. Міссісіпська шкала для оцінки посттравматичних реакцій (цивільний варіант).
7. Опитувальник травматичного стресу для діагностики психологічних наслідків.
8. Оцінка DIRE.
9. Пітсбурзький опитувальник якості сну (PSQI).
10. Посттравматичний стресовий розлад. Прояви та наслідки у дорослих.
11. Психологічна характеристика депресивного стану.
12. Психологічні ознаки тривоги. Наслідки тривожного стану.
13. Стрес та його прояви. Техніки самопомоги.
14. Тест на виявлення суїцидального ризику CP-45.
15. Чотирьохвимірна анкета симптомів (4DSQ).
16. Шкала депресії А.Бека.
17. Шкала депресії Гамільтона (HAM-D).
18. Шкала депресії Монтгомері-Асберг (MADRS).
19. Шкала реактивної і особистісної тривоги Спілбергера-Ханіна (STAI).
20. Шкала самооцінки депресії (О.Чабан, О. Хаустова).
21. Шкала самооцінки наявності ПТСР (PCL).
22. Шкала самооцінки тривоги (О.Чабан, О. Хаустова).
23. Шкала соматичних симптомів (8SSS-8).
24. Шкала сонливості Епворта (ESS).
25. Шкала тривоги Гамільтона (HAM-A).

Методологічні основи клінічної психології .

Предмет та завдання клінічної психології. Проблема етики в клінічній психології. Напрямки роботи клінічного психолога

Психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу в клініці. Поняття комунікативної компетенції лікаря. Первинна зустріч лікаря та хворого. Етапи діагностичного процесу. Поняття захворювання як самостійної психологічної травми. Психологічна адаптація хворого до захворювання. Виникнення залежності від лікарського препарату

Методи дослідження особистості в клінічній психології та патопсихології. Принципи побудови клініко-психологічного дослідження. Поняття клінічного діагнозу. Клінічний стиль мислення. Структура психологічного заключення. Характеристика відношення до обстеження. Методологічні аспекти клінічної психодіагностики особистості.

Теоретико-методологічні основи та принципи патопсихологічної науки й практики. Предмет та завдання патопсихології. Поняття психічного дизонтогенезу. Етіологія та патогенез психічних захворювань. Поняття реєстр-синдрому

Патопсихологія пізнавальної діяльності індивіда. Патологія відчуттів, сприйняття, уявлень. Патологія пам'яті та мислення. Патологія рухливо-вольових функцій та емоцій. Порушення свідомості та самосвідомості

Окремі види психічного дизонтогенезу. Дизонтогенез по типу недорозвитку, затриманого розвитку та ушкодженого розвитку (розумова відсталість, затримка психомовного розвитку, органічна деменція). Дизонтогенез по типу дефіцитарного розвитку (тифло- та сурдодефект). Дизонтогенез по типу викривленого психічного розвитку (Синдром раннього дитячого аутизму). Дизонтогенез по типу дисгармонійного психічного розвитку (психопатії, невропатії, патопсихологічний розвиток особистості). Патопсихологічні особливості шизофренічного та ендогенно-органічного синдромів. Методи психологічної корекції та компенсації порушень.

Критерії оцінювання відповідей здобувачів

Усні відповіді здобувачів на питання екзаменаційного білету повинні чітко засвідчити їхнє знання та розуміння важливих завдань, що стосуються психологічної діяльності.

Відповідь здобувачів на комплексному кваліфікаційному іспиті з фахових дисциплін виявляє рівень теоретичної та практичної підготовки випускника, розуміння ним завдань удосконалення системи роботи психологічної служби в Україні, наявність високого професійно-педагогічного потенціалу особистості, розуміння свого призначення в суспільстві, поєднання фундаментальних знань з професійними вміннями і навичками, загальну культуру, виразність та культуру володіння державною мовою.

Основними критеріями оцінювання відповіді здобувача під час державної атестації є такі:

- повнота висвітлення змісту питання;
- логіка побудови відповіді;
- зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю соціального працівника;
- знання науково-методичної літератури з актуальних проблем психології;
- культура усного мовлення, володіння державною мовою.

Екзамен проводиться за білетами, складеними у відповідності до програми підсумкової атестації здобувачів вищої освіти.

Екзаменаційний білет містить 3 запитання:

1-2-е питання теоретичного змісту,

3-є – питання практичного змісту.

Відповідь здобувачів на 1-2 питання екзаменаційного білету оцінюється по 30 балів кожне, на 3-тє відводиться 40 балів. Загальна максимальна кількість на всі питання білету – 100 балів

Критерії оцінювання відповіді на питання теоретичного характеру

Оцінка «відмінно» – 30-25 балів – виставляється, якщо здобувач точно і повно відповів на запитання білета, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання, вільно володіє науковою термінологією, наводить приклади з допоміжної літератури та власної практики, демонструє бачення

практичного застосування вивченого матеріалу в соціальній роботі з різними категоріями населення.

Оцінка «добре» – 24-19 балів – ставиться у випадку, коли при відповіді здобувач допустив деякі неточності чи залишилась нерозкритою частина білета (до 15%) за умови, що принципові моменти запитань були розкриті правильно, незначні помилки усуваються самим здобувачем, коли на помилки вказує екзаменатор. Здобувач наводить приклади з власної практики, частково демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу в майбутній професії з різними категоріями населення.

Оцінка «задовільно» – 8-18 балів – виставляється за наявність у відповіді декількох суттєвих неточностей, нечіткість відповіді, коли 30-50% змісту білета залишається нерозкритою, допущені помилки і порушена логіка викладу, що вплинуло на результат та правильність висновків. Відповідь не аргументована прикладами, посиланнями на нормативно-правову базу та літературні джерела. Здобувач відчуває труднощі при встановленні зв'язку між питаннями білету та його практичним виконанням. На додаткові запитання екзаменатора відповідає теж в межах 45-50%.

Оцінка «незадовільно» – 0-7 балів – виставляється, якщо здобувач не засвоїв матеріал у межах програм навчальних дисциплін (менше 50%), не дає конкретної відповіді на питання білету, не наводить прикладів, не ознайомлений з методичною і навчальною літературою з дисципліни, не здатний висвітлити поставлене питання. На додаткові та навідні запитання екзаменатора здобувач часто не знає правильної відповіді. Не володіє базовими категоріями та основними теоретичними поняттями з фахових дисциплін.

Критерії оцінювання практичних завдань 3-го питання білету.

Оцінка «відмінно» 40-30 балів виставляється здобувачу- випускнику за відповідь, в якій виявлено: досконале володіння провідними теоретичними положеннями з відповідної проблеми, посилання на першоджерела самостійне і обґрунтоване формулювання висновків, вибір з альтернативних можливих підходів оптимального варіанту у вирішенні практичних завдань, вільне включення у співбесіду, свідоме і обґрунтоване відстоювання власної позиції з приводу тієї чи іншої проблемної ситуації, оволодіння культурою мови, культурою спілкування.

Оцінка «добре» 29-20 балів може бути виставленою у випадках, якщо при загальній освіченості в теорії і практиці фахових дисциплін, здобувач-випускник значною мірою посилається на основний підручник, тобто не виявляє прагнення до поширення діапазону вивчення навчальної дисципліни. Крім того, оцінка на бал може бути зниженою, якщо здобувачем дана неповна відповідь, або припущена незначна помилка, яка не порушує загальної логіки розкриття проблеми.

Оцінка «задовільно» 19-10 балів виставляється здобувачу-випускнику за відповідь, в якій подане стисле розкриття практичного питання, або припущена значна кількість помилок у розв'язанні практичних завдань і, як наслідок, відповідь потребує додаткових питань. Оцінка відповіді може бути

зниженою до зазначеного рівня за умов, якщо здобувач не в достатній мірі володіє культурою мови і культурою спілкування, у відповіді виявляється непослідовність розкриття питання, але при умові загальної орієнтації в його суті.

Оцінка «незадовільно» 9-0 балів виставляється здобувачу за відповідь, в якій виявлений загальний низький рівень освіченості в теорії і практиці навчальних дисциплін за спеціалізацією «Практична психологія». тобто ним не розкрита більшість питань, вміщених в екзаменаційному білеті, або запропонованих членами державної комісії.

Крім оцінок, здобувачу може бути висловлена від імені державної комісії подяка за яскраве, логічне і повне розкриття питань і за сумлінне ставлення до обраного фаху і навпаки, - попередження, якщо його відповідь за якістю межує з незадовільною оцінкою.

Загальна оцінка за комплексний екзамен.

Загальна оцінка по білету підраховується як сумарна кількість оцінок, отриманих з кожного питання білета.

Оцінка «відмінно» може бути поставлена лише у тому випадку, якщо жодне із питань екзаменаційного білета не оцінено нижче оцінки «добре». Загальна оцінка як результат складання екзамену визначається за шкалою ECTS і переводиться у національну шкалу оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Шкала оцінювання результатів складання державних іспитів

100 - бальна шкала	ЕКТС	Національна шкала	Визначення
90 – 100	A	<i>відмінно</i>	<i>Відмінна</i> відповідь, виконання завдань лише з незначною кількістю помилок
82 – 89	B	<i>дуже добре</i>	<i>Добре</i> виконання завдань, вище середнього рівня з кількома помилками
74 – 81	C	<i>добре</i>	<i>Загалом</i> відповідь правильна, виконані завдання з певною кількістю грубих помилок
64 – 73	D	<i>задовільно</i>	<i>Задовільно</i> - непогано виконані завдання, але з великою кількістю недоліків
60 – 63	E	<i>задовільно</i>	<i>Достатньо</i> – відповідь і виконані завдання задовольняють мінімальні критерії якості
менше 60	F	<i>незадовільно</i>	<i>Незадовільна</i> відповідь, виконані завдання не відповідають критеріям якості

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахмедов К.В. Клінічна психологія в експертній діяльності : практикум : навчальний посібник. Одеса: ОН МедУ. 2015. 301 с.
2. Білопольська Н.Л. Проблеми психологічного консультування дітей з відхиленнями у розвитку. Практику з патопсихології. 2007. 320 с.
3. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2004. 354 с.
4. Боришевський М. Й. Ціннісні орієнтації в особистісному становленні сучасної молоді. Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. Костюка. Київ. 2003. Т.V. Ч 5.
5. Братаніч Б. В., Ільченко І. Г. *Самоактуалізація особистості та освіта* // ФПО. 2011. №2
6. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. Н. Словник–довідник з психологічної діагностики. К., 2006.
7. Булахова Л.А., Саган О.М. Довідник дитячого психіатру та невропатологу. Київ: Здоров'я, 2005. 190 с.
8. Варій М. Й. Загальна психологія. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2007.
9. Васянович Г. П. Основи психології: навчальний посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012. 114 с.
10. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2007. 208 с.
11. Виноградський М. Д. Управління персоналом : навч. посібник / Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шканова А. М. К. : Центр учбової літератури, 2009. 502 с.
12. Власова О. І. Педагогічна психологія [Текст] : навчальний посібник для студ. Вузів. Київ Либідь, 2005. 400 с. Лист МОНУ № 14/18.2-984 від 09.06.2003 р. ISBN 966-06-0369-X : 18.20.
13. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
14. Горностаї П. П. Оптимізація групової взаємодії в малих групах : посібник / П. П. Горностаї, Л. Г. Чорна, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка, Г. В. Циганенко ; за наук. ред. П. П. Горностаї ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 126 с.
15. Данюк В. М. Менеджмент персоналу : навч. посібник / Данюк В. М., Петюх В. М., Цимбалюк С. О. К. : КНЕУ, 2014. 398 с.
16. Діденко С.В. Клінічна психологія. Словник-довідник. К.: Академвидав, 2012. 320 с.
17. Долинська Л. В., Матяш–Заяц Л. П. Психологія конфлікту. Київ: Каравела, 2013. 304 с.
18. Дубравська Д. М. Основи психології: Навчальний посібник. Львів: Світ, 2009. 280 с.

19. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління / Київ Центр навчальної літератури, 2015. 456 с.
20. Єнікеева Д.Д. Популярні основи психіатрії. Д.: Сталкер, 2007. 270 с.
21. Загальна психологія : навч. посібник. Київ : Центр учбов. літ., 2016. 291 с.
22. Загальна психологія: [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / [О. В. Скрипченко, Л В. Долинська, З. В. Огороднійчук ін.]; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Каравела , 2011. 464 с.
23. Занюк С. Психологія мотивації та емоцій. Луцьк, 2008.
24. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2020. 163 с.
25. Кацавець Р. С. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ :Алерта. 2021. 134 с
26. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
27. Копець Л. В. Психологія особистості: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] Копець Л. В. Київ: Вид дім. «Києво-Могилянська академія», 2007. 460 с.
28. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / ред. Б.В. Михайлова, С.І. Табачнікова, О.К. Напрєєнка, В.В. Домбровської // Новини української психіатрії. Харків, 2003. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/books/criteria>
29. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія [Текст]: практикум: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / Т. М. Лисянська. Київ : Каравела, 2012. 223 с. Лист МОНУ № 1.4/18-Г-1869 від 16.07.2008 р.
30. Лісова О. С. Психологія суїцидальної поведінки: Навч. посіб. Чернівці, 2004. 234 с.
31. Лозниця В.С. Психологія менеджменту : навч. посіб. / Лозниця В. С. К. : ТОВ «УВГПС ЕксСб», 2020. 512 с.
32. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник. Київ : Центр учбов. літ., 2016. 270 с.
33. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для здобувачів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2010. 210 с.
34. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с.
35. Максименко С. Д. Психологія управління : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 271 с.
36. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 208 с. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.d-learn.pu.if.ua/data/users/8217/Martunyuk.pdf>
37. Менеджмент організацій : підручник. Київ: Либідь, 2013. 448 с.
38. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Київ :Центр учбової літератури, 2008. 688 с.

39. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2016. 368 с.
40. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с. Електронний ресурс. Режим доступу <https://studfile.net/preview/5752041/>
41. Патопсихология. Хрестоматия. Учеб. пособие по курсу «Патопсихология» Н.Л. Белопольская К., 2000. 310 с.
42. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. иїв: Кондор, 2012. 576 с.
43. Примуш М. В. Конфліктологія: Навч. посіб. Київ: Професіонал, 2006. 288 с.
44. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2020. 418 с.
45. Психологія Навч. посіб. / О. В. Винославська, О. А. Бреусенко-Кузнєцов, В. Л. Зливков та ін.; За наук. рад. О. В. Винославської. 2-е вид., перероб. та доповн. Київ: Фірма ІНКІОС, 2009. 390 с.
46. Психологія особистості. Навчальний посібник для здобувачів бакалаврату, спеціалітету та магістратури психологічних спеціальностей та напрямів підготовки / За ред. Б. Н. Рижова. Русайнс, 2021. 358 с.
47. Русинка І. І. Психологія: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 367 с.
48. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Академія, 2021. 376 с.
49. Скребець В. А. Психологічна діагностика: навч. посіб. Київ: Персонал, 2013. 152 с.
50. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія: Підруч. Київ: Каравела, 2012. 464 с.
51. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
52. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. / За ред. Л. М. Карамушки. Київ: ІНКІОЛС, 2005. 366 с.
53. Чорна Л. Г. Групові ресурси подолання наслідків негативних соціальних явищ : практичний посібник / [Л. Г. Чорна, П. П. Горностай, В. І. Вус, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка] ; за наук. ред. Л. Г. Чорної ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 98 с.
54. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Херсон: Прапор, 2007. 640 с.
55. Шегда А.В. Менеджмент : підручник / А. В. Шегда. К. : Знання, 2014. 687 с.
56. Юнг К. Г. Аналітична психологія. Київ : Центр навчальної літератури. 2022, 218 с. 325 с.
57. Юнг К. Г. Структура і динаміка психічного. Київ : Центр навчальної літератури. 2022, 543 с.